

**Drugs and Deviance:
An Inquiry into the
Environment of
Street Children**

DROGURILE ȘI DEVIANȚA: O CERCETARE ÎN MEDIUL COPILOR STRĂZII

BOGDAN VĂSI, ADELA BOHÎLȚEA

The aim of this research is to describe and understand the drug abuse phenomenon among homeless children. Our point of departure was that when we are more preoccupied with denouncing rather than understanding a phenomenon we are perpetuating instead of reducing it. Starting with a general overview of drugs worldwide, we will resume then some of the theories on drug abuse. A case study made among the children of the street in April 1995 will be presented, emphasizing the specific of "Aurolac" abuse. Finally, the conclusions will be summarized for further research and policies oriented toward decreasing this alarming phenomenon in nowadays Romania.

Scopul acestei lucrări este descrierea și înțelegerea fenomenului drogurilor în mediul copiilor străzii. Punctul de plecare îl constituie convingerea noastră că atunci când suntem mai preocupați cu denunțarea și eliminarea unui fenomen decât cu înțelegerea lui, nu facem decât să contribuim la perpetuarea lui. Pornind de la o clasificare a drogurilor existente în lume și în România, vom examina câteva dintre teoriile existente cu privire la folosirea drogurilor. Vom expune apoi un studiu de caz realizat asupra unui grup al copiilor străzii în luna aprilie a anului 1995. Rezultatele cercetării vor fi sumarizate sub forma unor sugestii de abordare a problemei drogurilor și devianței în rândul copiilor și copiilor străzii.

Drogurile și Aurolacul

Prezente în orice societate, drogurile au devenit astăzi o problemă majoră pentru întreaga lume; impactul folosirii drogurilor este controversat: este bun, rău sau neutru? Complexitatea problemei se constată încă din încercarea stabilirii unei definiții unanim acceptate, deoarece fiecare definiție implică o judecată din partea unui grup anume de oameni. Medicii, consumatorii, poliția, tribunalele sau publicul dau fiecare în parte definiții diferite, care accentuează aspecte diferite.

Din punct de vedere sociologic, toate aceste

aspecte sunt relevante. De aceea, când vorbim despre droguri ne referim la o categorie de fenomene sociale și lingvistice și nu la o categorie obiectivă, farmacologică. Cu alte cuvinte "nimic nu este drog până nu este denumit astfel" (Barber, p. 166). Aceasta nu înseamnă că efectele drogurilor sunt imaginare, ci doar că trebuie evitată eroarea comună pe care Goode o denucea "eroarea chimicalistă" (Goode, p. 17). Ea constă în a considera că efectele drogurilor sunt produse de proprietățile sale farmacologice - o viziune unilaterală conform căreia oamenii sunt receptori pasivi pentru acțiunile drogurilor astfel încât atunci când un anumit drog este administrat, un anumit efect sau set de efecte iau naștere.

În lucrarea de față termenul de "drog" se referă la substanțele psihoactive, adică substanțele chimice care influențează funcționarea sistemului nervos uman. Perspectiva sociologică abordată caută să corecteze eroarea chimicalistă prin conștientizarea faptului că efectele folosirii drogurilor sunt o consecință a unei interacțiuni între substanța care este folosită, individul care o folosește și contextul sociocultural. Premisa principală a acestui tip de abordare este că dimensiunea esențială a experienței umane este înțelesul. Nici un obiect sau eveniment nu au înțeles în formă abstractă, ci înțelesul este impus și fabricat social - deci, simbolic.

O distincție esențială în analiza problemei drogurilor este cea dintre efectele și experiența drogurilor. Vom denumi efecte ale drogului totalitatea reacțiilor și senzațiilor fizice care apar în urma administrării unui drog. Efectele drogurilor sunt date de parametrii farmacologici - tipul drogului, dozajul, puritatea, modul de administrare și obișnuința - sau de parametrii sociologici - starea individului și contextul social. Experiența drogurilor se referă la conștientizarea reacțiilor psihice care apar la folosirea drogurilor, la interpretarea reacțiilor biochimie din partea

subiectului. Efectul unui drog poate fi interpretat în două situații diferite ca o experiență confuză, neplăcută, sau dimpotrivă, ca o experiență puternică și plăcută.

În funcție de momentul în care apar, efectele drogurilor pot fi cronice - apar după perioade de luni sau ani - sau acute - apar în momentul folosirii drogului; acestea pot fi la rândul lor obiective, măsurabile sau subiective. Conform unui principiu de bază din farmacologie, toate drogurile au efecte obiective multiple: de exemplu, cocaina are un efect stimulant asupra unor organe dar, este totodată și un puternic anesteziec local. Dacă se alege ca principiu de clasificare acțiunea drogurilor asupra Sistemului Nervos Central, se disting droguri care stimulează S.N.C. - amfetaminele și cocaina - sau droguri care inhibă S.N.C. - narcotice, care inhibă durerea (opium, morfina, heroina, codeina) sau depresive generale (alcoolul, sedative, tranchilizante). Halucinogenele - LSD, mescalina - și marijuana au efecte complexe asupra S.N.C., ce nu pot fi reduse la o distincție de tipul stimulare-depresie. O ultimă categorie de droguri sunt inhalanții: Amil Nitrit, Butil Nitrit, Aerosol, Toluene.

Solvenții sunt substanțe care conțin Toluene și sunt cunoscuți în societatea Românească sub numele de "Aurolac". Inhalarea lor este un fenomen foarte răspândit la copiii străzii în special în Estul Europei în țări ca România, Bulgaria, Rusia. Nu se cunosc efectele obiective acute ale solvenților întrucât nu au fost făcute cercetări pe acest subiect; dintre efectele cronice cele mai periculoase, farmacologii menționează leziunile pulmonare și distrugerea celulelor nervoase. Aceste efecte sunt cu atât mai grave cu cât vârsta celor care inhalează solvenții este mai scăzută și condițiile de viață sunt mai precare. De aceea problema folosirii Autolacului de către copii străzii este deosebit de gravă și reclamă o cercetare amănunțită a cauzelor și contextului social specific.

Modele ale devianței și folosirii drogurilor

Caracteristicile esențiale celor care folosesc drogurile pe bază de solvenți sunt vârsta redusă - între 7 și 20 de ani - și apartenența la un grup mic, "deviant" de copii ai străzii. În acest caz, multe dintre modelele explicative cu privire la folosirea drogurilor nu sunt valide; totuși, dacă dintre acestea - modelul subculturii și modelul socializării - sunt importante de luat în considerare.

Teoria subculturii a fost dezvoltată și aplicată la folosirea drogurilor de H. Becker, în special la procesul devenirii unui fumător de marijuana. Becker, ca și alți interacționiști, nu este interesat de explicația etiologică și causală. El își concentrează atenția nu atât asupra caracteristicilor care-i disting pe cei care folosesc drogul, ci mai degrabă asupra modului în care cineva ajunge să experimenteze marijuana astfel încât să continue să o folosească pentru a resimți plăcere. Pentru aceasta sunt necesare trei condiții. Prima este ca individul să învețe să fumeze marijuana astfel încât drogul să-i producă plăcere; învățarea în acest caz privește tehnica propriu zisă a fumatului. A doua este să învețe să perceapă efectele drogului, din moment ce acestea sunt difuze. În fine, individul trebuie să învețe să-i placă aceste efecte, adică experiența drogului să fie pozitivă.

Procesele de conceptualizare și interpretare depind de participarea individului la mediul celor care folosesc marijuana; cu cât participarea este mai intensă, cu atât individul este învățat mai rapid să renunțe la resentimentele împotriva folosirii marijuanei. Dar, a învăța să-ți placă marijuana este o condiție "necesară, nu și suficientă" pentru ca individul să dezvolte un model stabil de folosire a drogului" (Becker, p. 59). Fumatul marijuanei este în fond o activitate criminală și ca urmare

individul trebuie să învețe cum să facă față controlului social. Comportamentul deviant poate înflori atunci când "oamenii devin emancipați de sub controlul societății și devin responsabili față de acela al unui grup mic" (p. 60) - adică o subcultură.

Pentru a continua să folosească marijuana, indivizii trebuie să-și asigure o sursă de încredere pentru procurarea drogurilor, să păstreze ascunsă de dezaprobarea celorlalți folosirea drogurilor, și să anuleze obiecțiile morale ridicate de societate. Aceste procese nu sunt posibile fără suport normativ și logistic din partea membrilor subculturii drogului. Novicele învață de la ceilalți cum să facă față dezaprobării societății convenționale, achiziționând raționalizări și justificări pentru a răspunde posibilelor obiecții față de folosirea drogurilor. De exemplu el învață din subcultura în care este implicat că alcoolul este mai dăunător decât marijuana, că marijuana nu este un drog dăunător în comparație cu altele și că efectele sale sunt în cea mai mare parte benefice. Modelul lui Becker are calitatea de a răsturna perspectiva tradițională asupra folosirii drogurilor; în loc de a sugera că motivele cauzează folosirea drogurilor, el propune opusul, anume că folosirea cauzează apariția motivelor. Individul va folosi mai întâi drogul și în timpul folosirii el va învăța justificările necesare motivațiilor pentru a-l folosi în continuare. Numai prin contact cu ceilalți indivizi aparținând subculturii se stabilește o folosire regulată a drogurilor.

Pentru o explicație causală asupra motivului pentru care anumiți indivizi sunt mai predispuși la a fi atrași în subcultura drogului, trebuie să facem apel la un alt model, propus de D. Kandel și denumit modelul socializării. Acesta este un model dinamic, în sensul în care pune accentul pe utilizarea drogului în secvențe diferite, aflate într-o anumită progresie. Din punctul de vedere al autoarei americane, concentrarea analizei sociologice asupra unui singur drog este eronată deoarece indivizii

folosesc cel mai adesea mai multe droguri, în faze succesive bine definite și determinate cultural. Folosirea unui drog "inferior" sau mai slab este o "fază necesară dar nu suficientă pentru a progresa la o fază superioară, în care se folosesc droguri mai serioase" (Kandel, p. 120). Există patru stadii: 1) berea și vinul, 2) țigările și băuturile tari, 3) marijuana și 4) alte droguri. Factorii de natură psihologică datermină posibilitatea ca un individ să folosească drogurile - de exemplu lipsa conformismului - dar relevanța unor variabile specifice este dependentă de stadiul în care se află individul. Astfel, în stadiile inferioare adolescenții sunt "în derivă": atitudinile și convingerile lor cu privire la droguri nu sunt mult diferite de cele ale non-consumatorilor. În stadiile superioare influența directă a grupului scade dar crește influența unor factori precum presiunea psihică exercitată de problemele individuale și izolarea socială a individului. Pe scurt, asocierea copiilor și adolescenților în anumite grupuri deviate nu se face la întâmplare ci există un proces de "socializare în avans": cu cât vârsta este mai scăzută cu atât influența grupului deviant este mai mare iar drogurile folosite depind de experiența anterioară a drogurilor.

Aurolacul și devianța în mediul copiilor străzii

Metodologia. Cercetarea a avut loc în luna aprilie a anului 1995 și s-a desfășurat pe un grup de copii ai străzii din zona Gării de Nord. Grupul, auto-denumit "Normalii", avea o dimensiune variabilă și cuprindea un nucleu stabil de 6 copii și un număr variabil de până la 4 copii care se alipeau în mod aleatoriu grupului (aceștia nu erau însă recunoscuți ca aparținând grupului). Vârsta copiilor era cuprinsă, între 12 și 18 ani. Metodele de cercetare

adoptate au fost observația și interviul nestructurat, aplicate în mai multe întâlniri pe parcursul unei luni. Câteva observații generale se impun în legătură cu metodologia adoptată. În primul rând trebuie remarcat că nu există o statistică amănunțită cu privire la copiii străzii: cifrele neoficiale ale organizației "Salvați Copiii" indică un număr cuprins între 250 și 350 de copii ai străzii în București - fără a se lua în calcul și cei care cerșesc dar nu dorm pe stradă. Numărul acestora variază și datorită faptului că unii au casă și se întorc acolo periodic sau datorită migrațiilor care se produc între diferite orașe (cel mai frecvent vara, înspre litoral). Deși este greu de știut cu exactitate, este foarte probabil ca majoritatea copiilor străzii să inhaleze solvenți. În al doilea rând, alegerea unui grup mic drept unitate de analiză a fost motivată de existența unor teritorii și "zone de reședință" bine delimitate în București. Zonele cele mai cunoscute sunt Gara de Nord, Piața Obor și Piața Sudului, iar numai în zona Gării de Nord există cel puțin 5 teritorii aparținând la 5 grupuri diferite. În al treilea rând, alegerea interviului și a observației ca metode de cercetare a fost activată de dificultatea de a obține informații cauzată de incoerența manifestată adesea de subiecți. Singura metodă de a verifica informațiile a fost repetarea întrebărilor în forme și cu ocazii diferite.

Rezultate. În cea mai mare parte rezultatele au confirmat modelele lui Backer și Kandel. În conformitate cu modelul subculturii, toți cei întrebați au răspuns că au învățat să folosească drogul de la un alt individ dintre cei care știau deja. Deprinderea modului de drogare include nu numai dozajul ci și învățarea distingerii între diferitele tipuri de solvenți: există mai multe tipuri de solvenți pe care copiii le clasifică nu numai după preț sau culoare ci mai ales după "calitate" - miros, intensitate, durata experienței. Percepția este deasemeni influențată de grup:

solvenții sunt substanțe ce nu produc efecte clare de stimulare-depresie asupra SNC. Ca urmare, experiența psihică a solvenților, interpretarea și catalogarea percepțiilor poate fi foarte diferită. Este elocvent în acest sens de remarcat răspunsul la întrebarea "ce ai simțit prima dată când te-ai drogat?": deși răspunsurile inițiale indicau o stare plăcută de euforie, după întrebări repetate s-a observat că starea inițială era de fapt una de disconfort, manifestându-se prin amețeli și dureri de cap. Răspunsurile din urmă sunt conforme cu afirmațiile celor care au încercat "de curiozitate" Aurolacul și au descris experiența ca neplăcută. Acest fapt este explicabil prin raționalizarea ulterioară a satisfacției dată de drog, în cursul repetării experienței în mediul subculturii grupului deviant. După cum rezultă din modelul lui Becker, satisfacția dată de drog este învățată prin contactul cu ceilalți, ceea ce duce la o raționalizare ulterioară folosirii. Cei mai mulți dintre copiii intervievați au afirmat că au continuat să folosească Aurolacul după primele experiențe neplăcute deoarece au fost îndemnați de ceilalți; de asemenea, cei mai mulți au răspuns că preferă să se drogheze în grup.

Participarea la grup este de altfel foarte intensă, iar legăturile dintre indivizi sunt puternice. Deși pot apărea altercații între ei, ele sunt reglementate de cei mai mari ca vârstă, existând în acest scop o ierarhie bine definită. Legăturile puternice dintre indivizi sunt cel mai bine observate atunci când este vorba de mâncare: cei care fac rost de mâncare o împart cu ceilalți, chiar dacă ei înșiși nu au destul. Regula aceasta este strict respectată de toți membrii grupului: datorită individualismului său unul dintre membrii "Normalilor" a fost îndepărtat în mod categoric. Condițiile pentru asigurarea aprovizionării cu droguri sunt îndeplinite fără dificultăți: aprovizionarea cu solvenți se face ușor deoarece vânzarea lor este perfect legală chiar și minorilor. Magazinele de chimicale sunt cunoscute de toți membrii grupului, iar

singura dificultate în procurarea Aurolacului este de a găsi tipul cel mai bun - cel pe bază de Tiner este cel mai căutat, iar prețul este "rezonabil": 800 de lei (la data cercetării). Există însă și o rețea suplimentară asigurată de indivizi din afara grupului care vând la suprapreț în zilele când nu există stocuri și magazinele sunt închise (de obicei există un stoc comun al grupului). Ca urmare societatea nu constituie o problemă pentru continuarea experienței cu Aurolacul. Pe de o parte, controlul social al instituțiilor specializate în tratarea acestor fenomene deviante este minim. Pe de altă parte, opinia publică are cel mai adesea o reacție stigmatizatoare și de blamare la adresa "aurolacilor", întreținută și de modul superficial de tratare a problemei de către mass-media. În aceste condiții, raționalizarea folosirii Aurolacului este minimă și se concretizează de obicei în formula: "știi că poate să-mi facă rău, dar mă face să mă simt bine acum".

Modelul socializării este de asemenea confirmat în cea mai mare parte. Există două stadii ale experienței cu droguri în mediul copiilor străzii și anume: 1 - fumatul și consumul de băuturi slabe și 2 - consumul de băuturi tari și inhalarea solvenților. Socializarea în avans este confirmată de faptul că toți cei întrebați au răspuns că au avut experiențe cu alcoolul și țigările anterior experienței cu Aurolacul. Dar, datorită lipsei unor droguri mai puternice de pe piață care să constituie o "evoluție" în procesul de consumare al drogurilor și datorită dezvoltării unei toleranțe a organismului la drog, consumul de Aurolac are tendința să crească în timp. Un factor esențial îl joacă în acest sens vârsta: după 18 ani controlul social se intensifică iar modelul deviant oferit de grupa de vârstă devine mai agresiv, mai orientat spre criminalitate. Aceasta crește posibilitatea implicării în alte grupuri deviante, în care Aurolacul să fie considerat un drog inferior față de băuturile tari. Adolescentul nu mai este în derivă față

de experiența drogului, ci va fi cel care caută experiențe noi pentru noile sale nevoi. Totuși, datorită faptului că experiența Aurolacului a fost descrisă de toți cei întrebați ca fiind mai intensă și mai plăcută decât experiența alcoolului, este greu de prevăzut câți dintre aceștia vor renunța în totalitate la Aurolac. Deși nu dă o dependență fizică (în fapt foarte puține droguri dau), Aurolacul dezvoltă o dependență psihică cu atât mai mare cu cât nevoia de evadare din real a celor care îl folosesc este mai mare.

Experiența Aurolacului: o descriere. Efectele unui drog sunt în funcție de mai mulți parametri. În cazul Aurolacului ele țin de tipul de solvent, doza de inhalare, obișnuința folosirii, dispoziția individului, și contextul social al folosirii. În raport cu norma de folosire a grupului "Normalilor" (de aproximativ 1/6 dintr-o sticlă turnată într-o pungă mică) și cu caracteristicile indivizilor (starea materială mizeră și obișnuința îndelungată a folosirii - între 1 și 7 ani, în funcție de vârstă), efectele Aurolacului țin în medie între o jumătate de oră și o oră. Folosirea este însă neregulată, depinzând atât de rezervele grupului cât și de "cheful" individului: câteodată se folosește de trei ori pe zi, în alte zile nu se folosește deloc. Efectele acute observate au fost scăderea capacității de concentrare mentală și vizuală, scăderea capacităților locomotorii și a coerenței verbale. Dintre efectele subiective, cel mai adesea a fost descrisă o stare de putere fizică: senzația de putere supranaturală precum ruperea unui copac "cu o singură karată", fuga foarte rapidă - mai ales din fața "gaborilor cu câini", adică a polițiștilor - sau identificarea cu personaje cu puteri supranaturale de tipul personajului de desene animate "Captain Planet". De asemenea au fost descrise adesea stări de bogăție ("mare gagi, cu mașină și femei mișto" sau chiar împărat) sau experiențe de natură sexuală.

Două observații se impun a fi

subliniate în legătură cu experiența subiectivă a Aurolacului. În primul rând, experiența subiectivă este diferită de cea observată deoarece senzațiile descrise de toți copiii corespund unor trăiri intense, în timp ce starea observată era una de visare. Această discrepanță între efectele subiective și cele obiective ale Aurolacului este de altfel caracteristică tuturor drogurilor, fiind și unul dintre motivele principale ale folosirii lor (stimularea imaginației este atât de puternică încât "nu se compară cu nimic altceva, nici măcar cu alcoolul"). În al doilea rând, ceea ce se remarcă la aceste descrieri sunt termenii "devianți" în raport cu vârsta: pe de o parte termenii sunt vulgari iar pe de altă parte limbajul este infantil, mult mai sărac decât norma vârstei proprii. Aceasta se datorează pe de o parte mediului subcultural de tip delicvent iar pe de altă izolării la care sunt supuse grupurile de copii ai străzii. Mulți dintre acești copii au făcut doar școala primară, deși au o vârstă pentru liceu; mulți nu știu să scrie și să citească (de exemplu liderul "Normalilor", la aproape 18 ani, declară că nu-i trebuie să citească, fiindcă oricum e "as la făcut bani"). Nu întâmplător imaginile și visele aparute în urma experienței cu Aurolacul descriu o stare de siguranță și fericire; Aurolacul este, prin opoziție cu această stare, un drog al mizeriei și sărăciei împinse la limita umanului.

Concluzii

Unul dintre stereotipurile cele mai răspândite este că Aurolacul, ca și alcoolul și țigările, nu poate fi interzis deoarece aceasta ar duce la o creștere a consumului în loc de o scădere. Opinia aceasta se dovedește a fi eronată deoarece toate dovezile din Occident arată în fapt o scădere a consumului drogurilor atunci când sunt scoase în ilegalitate (Goode, p. 273). Un stereotip opus, dar la fel de eronat

este că nu ar exista soluții la problema drogurilor datorită incorigibilității celor care se droghează - o perspectivă îngustă ce nu ia în considerare aspectul social al fenomenului drogurilor.

Concluzia care se impune cu precădere este că soluțiile la această problemă deosebit de complexă nu pot fi simple: ele reclamă înainte de toate o înțelegere a fenomenelor copiilor străzii și drogurilor și o politică coerentă de combatere a lor. Pentru ca o astfel de politică să fie eficientă, trebuiesc avute în vedere cel puțin

trei aspecte esențiale: necesitatea creșterii controlului social asupra copiilor străzii prin intermediul unor instituții specializate, necesitatea interzicerii vânzării alcoolului, țigărilor și în special Aurolacului pentru copii și asigurarea unei asistențe sociale corespunzătoare (hrană, adăpost și educație). Fără adoptarea acestor măsuri urgente, situația actuală va continua să se agraveze; deoarece, după cum afirmă unul dintre copii "noi suntem auroiaci și nimănui nu-i pasă".

Note și bibliografie

Barber, Bernard, *Drugs and Society*, Russell Sage Foundation, New York, 1967.

Becker, Howard, *Outsiders. Studies in the Sociology of Deviance*, Free Press, New York, 1963.

Goode, Erich, *Drugs in American Society*, Mc Graw Hill Publishing Company, New York, 1989.

Kandel, Denise, "Developmental Stages in Adolescent Drug Involvement", in *Theories in Drug Abuse*, Rockville National Institute on Drug Abuse, 1980, pp. 120-127.